

УДК 681.5:62-83

С. М. Пересада, д-р. техн. наук, проф.; С. М. Ковбаса, канд. техн. наук, доц.

ВЕКТОРНЕ БЕЗДАТЧИКОВЕ КЕРУВАННЯ МОМЕНТОМ АСИНХРОННОГО ДВИГУНА З ОРІЄНТАЦІЄЮ ЗА ВЕКТОРОМ ПОТОКОЗЧЕПЛЕННЯ СТАТОРА

З використанням другого методу Ляпунова синтезовано новий алгоритм бездатчикового векторного керування моментом асинхронного двигуна, який базується на концепції орієнтації за вектором потокозчеплення статора. Подано результати експериментального тестування.

Вступ

Незважаючи на значну кількість публікацій [1]–[3], а також наявність на ринку різноманіття серійних виробів провідних виробників електроприводів, проблема бездатчикового векторного керування (БВК) асинхронним двигуном (АД) до теперішнього часу не має повного вирішення. Одним з найактуальніших питань є зниження чутливості алгоритмів БВК до параметричних збурень АД. Підвищення властивостей робастності алгоритмів векторного керування можливе за рахунок використання концепції орієнтації керування за вектором потокозчеплення статора [3].

Метою статті є подальший розвиток теорії векторного керування АД за рахунок синтезу і експериментального тестування нового алгоритму БВК з орієнтацією за вектором потокозчеплення статора, який базується на загальнотеоретичному результаті [4].

Алгоритми керування

Математична модель електричної підсистеми АД в синхронній системі координат $(d-q)$ має вигляд [4]

$$\begin{aligned} M &= 1,5\sigma(z_d i_{1q} - z_q i_{1d}); \\ \dot{z}_d &= \omega_0 z_q - (R_1/\sigma) i_{1d} + u_{1d}/\sigma; \\ \dot{z}_q &= -\omega_0 z_d - (R_1/\sigma) i_{1q} + u_{1q}/\sigma; \\ \dot{i}_{1d} &= -(\gamma + \alpha) i_{1d} + (\omega_0 - \omega) i_{1q} + \alpha z_d + \omega z_q + u_{1d}/\sigma; \\ \dot{i}_{1q} &= -(\gamma + \alpha) i_{1q} + (\omega_0 - \omega) i_{1d} + \alpha z_q - \omega z_d + u_{1q}/\sigma, \end{aligned} \quad (1)$$

де $(i_{1d}, i_{1q})^T$, $(u_{1d}, u_{1q})^T$ – компоненти векторів струму і керуючої напруги статора; $(z_d, z_q)^T$ – промасштабовані значення складових вектора потокозчеплення статора [4]; ω – кутова швидкість ротора, ω_0 – кутова швидкість обертання синхронної системи координат $(d-q)$ відносно стаціонарної $(a-b)$. Постійні параметри моделі АД, визначені стандартним чином [4].

Перетворені змінні в (1) задані

$$\begin{aligned} x^{(d-q)} &= e^{-\mathbf{J}\varepsilon_0} x^{(a-b)}; \\ x^{(a-b)} &= e^{\mathbf{J}\varepsilon_0} x^{(d-q)}; \end{aligned} \quad e^{-\mathbf{J}\varepsilon_0} = \begin{bmatrix} \cos \varepsilon_0 & \sin \varepsilon_0 \\ -\sin \varepsilon_0 & \cos \varepsilon_0 \end{bmatrix}, \quad (2)$$

де $x^{(y-z)}$ – визначає двомірні вектори напруг, струмів і потокозчеплень.

Розглянемо узагальнену задачу векторного керування АД без вимірювання механічних координат, яка полягає в регулюванні модуля вектора потокозчеплення статора і моменту

$$\mathbf{y}_1 = \left(\left(z_d^2 + z_q^2 \right)^{1/2}, M \right)^T \triangleq (|z|, M)^T, \quad (3)$$

за допомогою двомірного вектора напруг статора $(u_{1d}, u_{1q})^T$ на основі інформації про вектор вимірюваних змінних $\mathbf{y} = (i_{1d}, i_{1q})^T$.

Визначимо вектор заданих траєкторій зміни модуля вектора потокозчеплення і моменту $\mathbf{y}_1^* = (z^*, M^*)^T$, тоді вектор похибок відпрацювання буде $\tilde{\mathbf{y}}_1 = \mathbf{y}_1 - \mathbf{y}_1^* \triangleq (\tilde{z}, \tilde{M})^T$. В умовах, коли параметри АД відомі та постійні, кутова швидкість обмежена і змінюється повільно так, що $\dot{\omega} \approx 0$, $z^* > 0$, M^* — обмежені і мають обмежені похідні $\dot{z}^*$, $\dot{M}^*$, необхідно синтезувати нелінійний динамічний регулятор, який гарантує досягнення таких цілей керування:

1) локальне асимптотичне відпрацювання моменту-потокозчеплення, тобто виконання умов $\lim_{t \rightarrow \infty} \tilde{M} = 0$, $\lim_{t \rightarrow \infty} \tilde{z} = 0$;

2) асимптотичну орієнтацію за вектором потокозчеплення статора $\lim_{t \rightarrow \infty} z_q = 0$;

3) асимптотичне оцінювання кутової швидкості ротора $\lim_{t \rightarrow \infty} e_\omega = 0$, $e_\omega = \omega - \hat{\omega}$, де $\hat{\omega}$ — оцінене значення кутової швидкості ротора;

4) асимптотичне оцінювання модуля вектора потокозчеплення статора $\lim_{t \rightarrow \infty} \tilde{z}_d = 0$, де $\tilde{z}_d = z_d - \hat{z}$, де $\hat{z} > 0$ — оцінене значення $|z|$.

Синтез алгоритму керування

Алгоритм регулювання струмів для останніх двох рівнянь (1) конструюється в такому вигляді:

$$\begin{aligned} u_{1d} &= \sigma \left(\gamma_1 \dot{i}_{1d}^* - (\omega_0 - \hat{\omega}) \dot{i}_{1q}^* - \alpha \hat{z} + \dot{i}_{1d}^* - k_i \tilde{i}_{1d} \right); \\ u_{1q} &= \sigma \left(\gamma_1 \dot{i}_{1q}^* + (\omega_0 - \hat{\omega}) \dot{i}_{1d}^* + \hat{\omega} \hat{z} + \dot{i}_{1q}^* - k_i \tilde{i}_{1q} \right), \end{aligned} \quad (4)$$

де $\dot{i}_{1d}^*$, $\dot{i}_{1q}^*$ — задані значення для струмів статора; $\tilde{i}_{1d} = i_{1d} - \dot{i}_{1d}^*$, $\tilde{i}_{1q} = i_{1q} - \dot{i}_{1q}^*$ — похибки відпрацювання струмів; $k_i > 0$ — коефіцієнт пропорційної складової регуляторів струмів; $\gamma_1 = \gamma + \alpha$.

Рівняння динаміки похибок відпрацювання струмів при цьому будуть

$$\begin{aligned} \dot{\tilde{i}}_{1d} &= -(\gamma_1 + k_i) \tilde{i}_{1d} + (\omega_0 - \omega) \tilde{i}_{1q} - e_\omega \dot{i}_{1q}^* + \alpha \tilde{z}_d + \omega \tilde{z}_q; \\ \dot{\tilde{i}}_{1q} &= -(\gamma_1 + k_i) \tilde{i}_{1q} - (\omega_0 - \omega) \tilde{i}_{1d} + e_\omega \dot{i}_{1d}^* + \alpha \tilde{z}_q - \omega \tilde{z}_d - e_\omega \hat{z}. \end{aligned} \quad (5)$$

Підставивши напругу u_{1q} в третє рівняння (1), а також сформувавши спостерігач вектора потокозчеплення статора у вигляді

$$\dot{\hat{z}} = -R_1 \sigma^{-1} \dot{i}_{1d} + \sigma^{-1} u_{1d} - v_d; \quad (6)$$

$$\dot{\varepsilon}_0 = \omega_0 = \hat{\omega} + (\hat{z} - \dot{i}_{1d}^*)^{-1} \left(\alpha (L_m \beta + 1) \dot{i}_{1q}^* + \dot{i}_{1q}^* + (R_1 \sigma^{-1} + k_i) \tilde{i}_{1q} - v_q \right), \quad (7)$$

отримаємо такі рівняння динаміки похибок оцінювання:

$$\begin{aligned} \dot{\tilde{z}}_d &= \omega_0 \tilde{z}_q + v_d; \\ \dot{\tilde{z}}_q &= -\omega_0 \tilde{z}_d + v_q. \end{aligned} \quad (8)$$

Визначимо похибку відпрацювання оціненого значення модуля вектора потокозчеплення статора $\tilde{\tilde{z}} = \hat{z} - z^*$, тоді з (6), (4) отримаємо:

$$\begin{aligned} \dot{\tilde{\tilde{z}}} &= -\alpha (L_m \beta + 1) \dot{i}_{1d}^* + (\omega_0 - \hat{\omega}) \dot{i}_{1q}^* + \alpha \hat{z} + \dot{z}^* + (R_1 \sigma^{-1} + k_i) \tilde{i}_{1d} + v_d - k_z \tilde{\tilde{z}} - x_z; \\ \dot{x}_z &= k_{zi} \tilde{\tilde{z}}, \end{aligned} \quad (9)$$

де $(k_z, k_{zi}) > 0$ — коефіцієнти пропорційної та інтегральної складових регулятора потокозчеплення.

Рівняння динаміки похибок оцінювання та регулювання після перетворення з використанням u_{1d} з (4), (6), (9), набувають вигляду, заданого (5), (8), а також

$$\begin{aligned} \dot{x}_z &= k_z \tilde{z}; \\ \dot{\tilde{z}} &= -(\alpha + k_z) \tilde{z} - x_z. \end{aligned} \quad (10)$$

Для синтезу коригувальних зворотних зв'язків v_d і v_q , а також алгоритму оцінювання розглянемо функцію Ляпунова

$$V = \left(\tilde{z}_d^2 + \tilde{z}_q^2 + \tilde{i}_{1d}^2 + \tilde{i}_{1q}^2 + \gamma_2 e_\omega^2 \right) / 2, \quad \gamma_2 > 0. \quad (11)$$

Формуючи $v_d = -\alpha \tilde{i}_{1d} + \hat{\omega} \tilde{i}_{1q}$; $v_q = -\alpha \tilde{i}_{1q} - \hat{\omega} \tilde{i}_{1d}$, з алгоритмом оцінювання кутової швидкості

$$\dot{e}_\omega = -\hat{\omega} = \gamma_2^{-1} \left[(\hat{z} - i_{1d}^*) \tilde{i}_{1q} + i_{1q}^* \tilde{i}_{1d} \right], \quad (12)$$

похідна від V в силу траєкторій (5), (12), а також лінеаризованої (8) буде рівна

$$\dot{V} = -(\gamma + k_i) (\tilde{i}_{1d}^2 + \tilde{i}_{1q}^2). \quad (13)$$

З (11) і (13) випливає, що сигнали $(\tilde{z}_d, \tilde{z}_q, \tilde{i}_{1d}, \tilde{i}_{1q}, e_\omega)$ є обмеженими, тому за обмеження $i_{1q}^*, i_{1d}^*, z^*, \dot{z}^*, \hat{z}(0) = z^*(0) > 0$ сигнал i_{1d}^* обмежений, якщо $(\hat{z} - i_{1d}^*) > 0$ синхронна частота ω_0 (7) також обмежена.

Повні рівняння динаміки похибок

$$\begin{aligned} \frac{d}{dt} \begin{pmatrix} \tilde{i}_{1d} \\ \tilde{i}_{1q} \end{pmatrix} &= \begin{bmatrix} -(\gamma_1 + k_i) & \omega_2 \\ -\omega_2 & -(\gamma_1 + k_i) \end{bmatrix} \begin{pmatrix} \tilde{i}_{1d} \\ \tilde{i}_{1q} \end{pmatrix} + \begin{bmatrix} \alpha & \omega & i_{1q}^* \\ -\omega & \alpha & (\hat{z} - i_{1d}^*) \end{bmatrix} \begin{pmatrix} \tilde{z}_d \\ \tilde{z}_q \\ e_\omega \end{pmatrix}; \\ \frac{d}{dt} \begin{pmatrix} \tilde{z}_d \\ \tilde{z}_q \\ e_\omega \end{pmatrix} &= -\text{diag}(1, 1, \gamma_2^{-1}) \begin{bmatrix} \alpha & -\omega \\ \omega & \alpha \\ i_{1q}^* & (\hat{z} - i_{1d}^*) \end{bmatrix} \begin{pmatrix} \tilde{i}_{1d} \\ \tilde{i}_{1q} \end{pmatrix} + \begin{bmatrix} 0 & \omega & 0 \\ -\omega & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix} \begin{pmatrix} \tilde{z}_d \\ \tilde{z}_q \\ e_\omega \end{pmatrix}. \end{aligned} \quad (14)$$

Система (14) може бути записана в такій загальній формі:

$$\begin{aligned} \dot{\mathbf{x}} &= \mathbf{A}(t) \mathbf{x} + \mathbf{W}^T(t) \mathbf{y}; \\ \dot{\mathbf{y}} &= -\mathbf{W}(t) \mathbf{P} \mathbf{x} + \mathbf{S}(t) \mathbf{y}, \end{aligned} \quad (15)$$

де $\mathbf{P} = \mathbf{I} \in \mathbb{R}^{2 \times 2}$, $\mathbf{S}^T(t) + \mathbf{S}(t) = 0$, тому, якщо умови персистентності збудження $\int_0^{t+T} \mathbf{W}(\tau) \mathbf{W}^T(\tau) d\tau > 0$ виконуються, то положення рівноваги

$$\left(\tilde{i}_d, \tilde{i}_q, \tilde{z}_d, \tilde{z}_q, e_\omega \right)^T = 0 \quad (16)$$

є локально експоненційно стійким [5].

Моментна компонента струму статора визначається таким чином:

$$i_{1q}^* = M^* / \mu_1 z^*; \quad \mu_1 = 3\sigma/2.$$

З умови (16) випливає, що похибка відпрацювання моменту $\tilde{M}$ також експоненційно загасає в нуль [4].

Результати експериментального тестування

Синтезований алгоритм бездатчикового векторного керування реалізовано на станції швидкого прототипного тестування алгоритмів керування електроприводами [6]. Параметри ISSN 1997-9266. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2012. № 1

АД, який використано в експериментальній установці, такі: номінальна потужність 0,75 кВт; номінальний момент 2,5 Нм; $R_1 = 11$ Ом; $R_2 = 5,51$ Ом; $L_1 = L_2 = 0,95$ Гн; $L_m = 0,91$ Гн; $J = 0,0035$ кг·м².

Під час тестування використовувалися такі параметри настроювання: $k_i = 100$; $k_z = 100$; $k_{z_i} = 5000$; $\gamma_2 = 0,0005$. Послідовність операцій керування, показана на рис. 1, включає: під час початкового інтервалу часу 0...0,25 с машина збуджується, траєкторія заданого потокозчеплення починається з $z^*(0) = 0,25$ Вб/Гн і досягає значення 11,5 Вб/Гн з першою похідною, рівною 46 Вб/Гн·с; починаючи з $t = 0,6$ с двигун відпрацьовує траєкторію моменту, яка має нульове початкове значення і досягає 1,5 Нм, з першою похідною, яка дорівнює 150 Нм/с. Графіки перехідних процесів при виконанні описаного тесту показані на рис. 1. Як впливає з рис. 1, при відпрацюванні заданої траєкторії моменту, похибки відпрацювання струмів і середнє значення похибки оцінювання кутової швидкості знаходяться на нульовому рівні. Невелика похибка відпрацювання польової компоненти струму статора на низьких швидкостях пов'язана з неідеальностями інвертора. Максимальна похибка оцінювання кутової швидкості складає близько 12 рад/с і виникає в моменти часу коли $\dot{\omega} \neq \text{const}$ змінює знак.

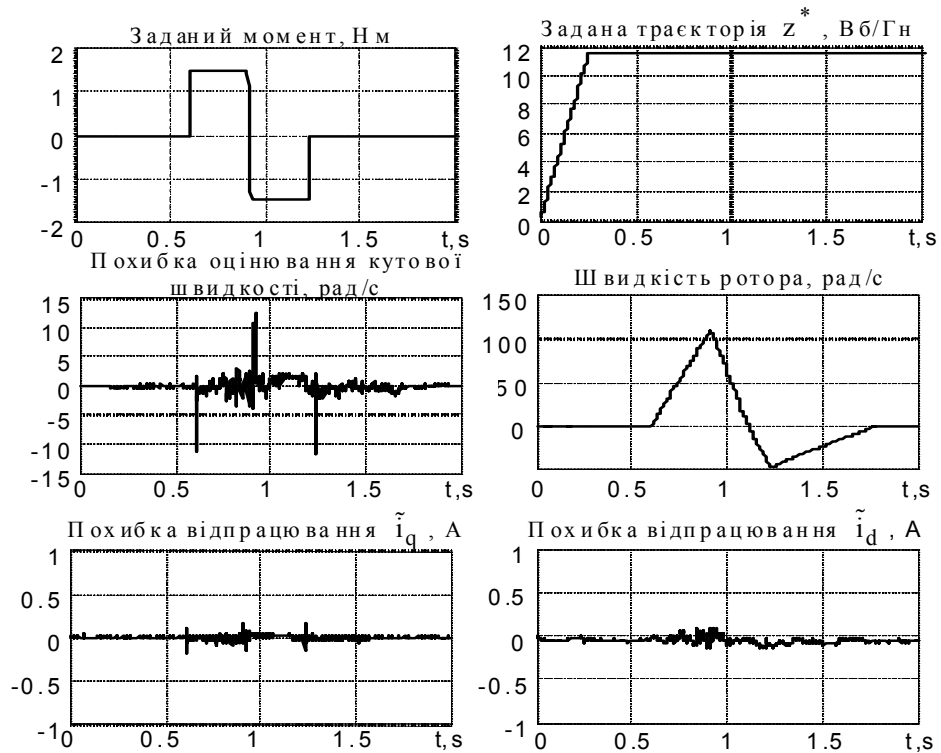

Рис. 1

Для непрямої оцінки якості відпрацювання моменту синтезованим алгоритмом, на рис. 2 показано графік зміни кутової швидкості ротора при виконанні такого ж тесту алгоритмом векторного керування з вимірюванням кутової швидкості, який гарантує асимптотичне відпрацювання моменту АД. Порівнюючи рис. 1. і рис. 2, встановлюємо, що динамічна поведінка кутової швидкості при використанні обох алгоритмів є практично однаковою.

Це дозволяє зробити висновок про те, що розроблений алгоритм БВК забезпечує відпрацювання заданих траєкторій моменту АД з показниками, які наближаються до існуючих в системах векторного керування з вимірюванням кутової швидкості, а динамічна похибка оцінювання кутової швидкості, показана на рис. 1, не є суттєвою під час розгляду задачі регулювання моменту.

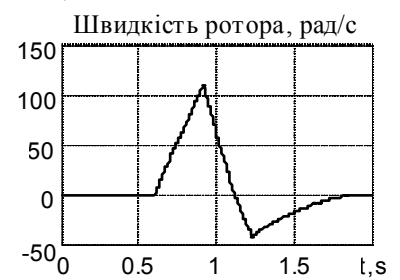

Рис. 2

Висновки

Подано результати синтезу нового алгоритму векторного бездатчикового керування моментом асинхронного двигуна на основі концепції прямої орієнтації за вектором потокозчеплення статора. Розроблений алгоритм забезпечує асимптотичне відпрацювання заданих траєкторій моменту і потокозчеплення при одночасній асимптотичній орієнтації за вектором потокозчеплення статора. Результати експериментального тестування підтверджують високі показники якості регулювання моменту, які співмірні з показниками, існуючими в системах векторного керування з вимірюванням кутової швидкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Holtz J. Sensorless Control of Induction Motor Drives / J. Holtz // Proc. of IEEE. — Aug. 2002. — Vol. 90. — No 8. — P. 1359 — 1394.
2. Montanari M. Speed Sensorless Control of Induction Motors Based on Reduced-Order Adaptive Observer / M. Montanari, S. Peresada, C. Rossi and A. Tili // IEEE Trans. On Control System Technology. — 2007. — Vol. 15. — No 6. — P. 1049—1064.
3. Xingyi Xu Implementation of Direct Stator Flux Orientation Control on a Versatile DSP Based System / Xingyi Xu, Donald W. Novotny // IEEE Trans. On Ind. App. — July—Aug. 1991. — Vol. 27. — No 4.
4. Пересада С. М. Оснований на принципі пасивності алгоритм обробки момента-потока при косвенній орієнтації по вектору потокозчеплення статора / С. М. Пересада, С. Н. Ковбаса, А. Ю. Болотников, В. С. Бовкунович // Вестник Кременчугського державного технічного університету. — 2007. — Вып. 3. — Ч. 2. — С. 35 — 39.
5. Marino R. Global adaptive output feedback control of induction motors with uncertain rotor resistance / R. Marino, S. Peresada, P. Tomei // IEEE Trans. on Autom. Control. — May, 1999. — Vol. 44. — No 6. — P. 967—983.
6. Пересада С. Станція швидкого моделювання алгоритмів управління електроприводом / С. Пересада, С. Ковбаса, А. Тонізєли // Вестник Харківського державного політехнічного університету. — 1999. — С. 190—193.

Рекомендована кафедрою електромеханічних систем автоматизації в промисловості і на транспорті

Стаття надійшла до редакції 15.10.11

Рекомендована до друку 25.11.11

Пересада Сергій Михайлович — завідувач кафедри, **Ковбаса Сергій Миколайович** — доцент.

Кафедра автоматизації електромеханічних систем та електроприводу, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», Київ